

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กัณฑ์ชูชก^{*} เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าจะทรงเล่าเรื่องในอดีตชาติ ก่อนที่จะทรงเล่านั้น ต้องมีคอนารานาก่อนจึงจะทรงเล่า ดังเรื่องเวสสันดรชาดก ทรงเล่าเมื่อครั้งเสด็จไปโปรดพระประยูรญาติที่วัดนิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์ มีพระประยูรญาติบางส่วนไม่ยอมละทิวาสแสดงความเคารพ พระองค์จึงทรงทรงแสดงความอิทธิปาฏิหาริย์และเกิดเป็นฝนสีแดง เรียกว่า ฝนโบกขรพรรษตกลงมา พระสงฆ์สาวกทั้งหลายซึ่งเข้าเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นประหลาดใจและพากันพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่เคยเห็นฝนชนิดนี้ตกมาก่อนเลย พระพุทธเจ้าบอกว่าเคยตกมาครั้งหนึ่ง สมัยพระองค์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร พระสงฆ์สาวกทั้งหลายจึงอาราธนาให้ทรงเล่า เรื่องในอดีตชาติที่เกี่ยวกับพระองค์เองมีถึง ๕๔๗ เรื่อง และที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรต้นปิฎกเล่ม อันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นพระชาติสุดท้ายของมหาบุรุษ ทรงเป็นพระเวสสันดร เป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ และเป็นชาติที่สำคัญในการบำเพ็ญบารมี ในเรื่องนี้ ชูชก เป็นผู้ที่มิบทบาท สำคัญในการช่วยให้การบริจาทานของพระเวสสันดรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นมหากาพย์ในเรื่องเวสสันดร จะขาดบุคคลที่เป็นตัวละครในชาดกที่สำคัญไม่ได้ คือ ชูชก เพราะจะทำให้เนื้อเรื่องเวสสันดรขาดอรรถรสของผู้ที่สนใจในการฟังการอ่าน นักปราชญ์ได้พรรณนา และบรรจงแต่งให้ชูชกมีบทบาทหลากหลายรูปแบบ มีทุกด้าน ด้านร่างกาย กริยา มารยาท ความขี้โอ้อวด ความขี้ลาด เป็นคนที่ชอบขอสั่งของโลกมาก ที่มากด้วยกิเลส ตัณหา สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่นักปราชญ์ได้บรรจงพรรณนาไว้เป็นที่ตกลงขบขันและขยี้แซงไปในตัวที่สำคัญ คือชูชกได้ไปเบียดเบียนพระเวสสันดรด้วยการขอกันทา ชาลี ซึ่งเป็นพระโอรสของเวสสันดรมาเป็นคนรับใช้ ในส่วนนี้ผู้แต่งบอกว่าเป็นการบริจาทานที่ยากที่สุดในชีวิตของการบริจาทาน ยากต่อการให้ของพระเวสสันดร ชูชกเป็นพราหมณ์เฒ่า เทียวขอทานไปยังสถานที่ต่างๆ สามารถสะสมเงินทองได้มากมาย แต่ก็ยังเทียวร่อนเร่พเนจรขอทานไป

ปัญหาการขอทานของเฒ่าชูชกนั้น ขอทานมานานเก็บเล็กผสมน้อยเป็นเวลานาน มีถึงร้อยกหาปณะ เกรงว่าจะถูกโจรชิงเอาเงินทองไป จึงได้นำทรัพย์สินเงินทองเหล่านั้นไปฝากกับพราหมณ์ ที่เป็นเพื่อนเก่า ด้วยความผิดเลื่องล้าปากของเพื่อนเท่านั้นเอง จึงได้อาทรัพย์สินเงินทอง

*จุ. ขา. (ไทย) ๒๘ / ๑๕๑๔ / ๔๘๔.

ของเฒ่าชุกออกมาใช้จนหมดเกลี้ยง เมื่อชุกหวนกลับมาจากเที่ยวขอรานกลับมาจึงได้ทวงถามทรัพย์สินเงินทองของคนที่พักไว้ พราหมณ์เพื่อนเก่าบอกเฒ่าชุกไปว่า ได้ใช้จ่ายเงินทองหมดแล้ว ชุกเฒ่าเป็นผู้มีสติปัญญา และมากด้วยเหตุผลแหลมคม จึงทวงถามหลายครั้ง เพื่อนเก่าก็ไม่มีให้ พราหมณ์หมดปัญญาที่จะหาเงินทองมาใช้ชุกจึงปรึกษากับภรรยาว่า จะขยี้ลูกสาวให้แก่เฒ่าชุก เพื่อเป็นการชดเชยฝ่ายภรรยาก็ไม่ขัดข้อง จึงขยี้ลูกสาวที่กำลังแตกเนื้อสาวที่ชื่อว่า “อมิตตา” ให้แก่ชุก อมิตตา นั้นเป็นคนดีมีความกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาเมื่อไปเป็นภรรยาชุก ก็ปรนนิบัติสามีเป็นอย่างดี ไม่แสดงความรังเกียจ สามีเฒ่าที่มีร่างกายอัปลักษณ์แต่อย่างใด แต่กลับเป็นคนที่ขยันทำงานบ้านงานเรือน อย่างหาที่ติไม่ได้ ทำให้สามีภรรยาผู้นั้นที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียง อิจฉา โดยเฉพาะสามีเมื่อเห็นนางอมิตตาปรนนิบัติสามี จึงดุด่าตบตีภรรยาของตนเองว่า วัน ๆ เอาแต่รวมตัวกันนินทาผู้อื่นสร้างความโกรธแค้นให้ฝ่ายภรรยา จึงรวมกันไปดักธนูฆ่า อมิตตา ที่ทำน้ำให้นางอมิตตาอับอายขายหน้า เสียใจร้องไห้กลับไปเล่าความให้ชุกฟัง ด้วยความแค้นใจ นางจึงบอกชุกว่านางจะไม่ทำอะไรทั้งสิ้น ชุกปลอบว่า จะเป็นฝ่ายทำงานบ้านการเรือนแทนทุกอย่าง^๒

เนื้อหาของวรรณกรรมท้องถิ่นมักเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนา มากกว่าวรรณกรรมนิทานหรือนิยายด้วยเหตุที่ว่า ศาสนาเป็นศูนย์รวมทางจิตใจที่รวบรวมเอาความเชื่อ ความศรัทธา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และเป็นที่พักทางใจของคนทุกคน อาจจะกล่าวได้ว่าศาสนาเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ก่อให้เกิดวรรณกรรม โดยกวีมีความมุ่งหมายที่จะใช้วรรณคดีเป็นเครื่องสอนสั่งธรรมและจริยธรรมแก่สังคมไปพร้อมกับความบันเทิงใจ ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาจึงเห็นว่าหลายท้องถิ่นมีการดัดแปลงนิทานหรือนิยายมาเป็นวรรณกรรมศาสนา ในบรรดาวรรณกรรมชาดกลบับท้องถิ่นภาคอีสาน มีวรรณกรรมชาดกลบับที่นิยมมากเรื่องหนึ่งคือเรื่องเวสสันดรชาดก เวสสันดรชาดกเป็นเรื่องราวของพระพุทธองค์ในอดีตชาติ เมื่อครั้งที่พระองค์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ในพระชาตินี้ถือได้ว่าเป็นพระชาติที่สำคัญกว่าพระชาติอื่น ๆ ได้บำเพ็ญบารมีอันยิ่งใหญ่และได้บำเพ็ญบารมีครบ ๑๐ ประการ ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เรื่องของชุก เป็นนิทานที่เล่ากันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล นิทานเรื่องนี้ปรากฏในคัมภีร์จรียาปิฎก ซึ่งมีนิทานชาดก รวม ๓๕ เรื่อง และคัมภีร์ชาดก ซึ่งรวมนิทานชาดกไว้ถึง ๕๔๗ เรื่อง คัมภีร์ทั้งสองอยู่ในพระสุตตันตปิฎก นิทานชาดกเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นนิทานพื้นบ้านที่เล่ากันอยู่ในชมพูทวีปมาตั้งแต่โบราณกาล เป็นที่น่าสนใจว่า งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเวสสันดรชาดกลบับท้องถิ่น ส่วนใหญ่ศึกษาในเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมกับ

^๒ ใบลาน, ฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยไต้ อำเภอยุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณกรรม เช่น เนื้อเรื่อง รูปแบบ ภาษา ตลอดจน ลักษณะร่วมและลักษณะต่างของมหากาฬท้องถิ่นสำนวนต่าง ๆ

ผู้วิจัยมีความประสงค์จะวิเคราะห์ให้เห็นภาพสะท้อนของชุมชน ในด้านสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ โดยผ่านตัวละครนี้มากกว่าตัวละครอื่น แม้แต่ตัวละครที่แสดงเป็น พระมหากษัตริย์ก็ยังมีบทบาทที่น้อยกว่า ในเนื้อหาแก่นักชกนี้ผู้แต่งพยายามแต่งให้มองเห็น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ อาคารบ้านเรือน อาหารการกิน เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ จารีตประเพณี การปกครอง การศึกษา ศิลปะวิทยา และความเชื่อแบบดั้งเดิม ในยุคนั้นเป็นอย่างดี ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาเรื่องชุมชนมีประโยชน์หลายด้าน โดยเฉพาะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาวิเคราะห์ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการ ในการปกครองแบบธรรมาธิปไตย อีกทั้งการบริจาคตานที่เกิดผลดี และไม่ผิดต่อสังคม ผู้วิจัยเห็น ความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจึงได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ วรรณกรรมมหากาฬสังครชาดก กรณีศึกษาชุมชนกัณฑ์ในกัมภีร์โบราณ ฉบับนี้ ได้ศึกษาวิจัยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติของชุมชนที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดร
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชุมชนในวรรณกรรมเวสสันดร
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ หลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนกัณฑ์วรรณกรรมเวสสันดร

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม โดยศึกษา ประวัติของชุมชนที่ปรากฏ ในวรรณกรรมเวสสันดร ศึกษาบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชุมชนในวรรณกรรมเวสสันดร ตลอดจนการ วิเคราะห์คุณค่าในแง่มุมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเวสสันดร ชุมชนกัณฑ์ หลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา โดยมีขอบเขตการศึกษาค้นคว้าจาก แหล่งข้อมูลวิจัย ดังนี้

ศึกษาจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับอรรถกถา ภาษาไทย มหามกุฏราชวิทยาลัย

ศึกษาจากเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชก ฉบับสำนวนไทย ของวัดบ้านแขว ต.ห้วยไต้ อ.บุษราคัม จ. ศรีสะเกษ

ศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของชุมชน จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และเอกสาร ตำราอักษรขอมโบราณ

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ประวัติของซุชกที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดรเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ บุคลิกลักษณะคุณสมบัติของซุชกในวรรณกรรมเวสสันดรเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ คุณค่าในแง่มุมต่างๆที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเวสสันดรเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

วรรณกรรม หมายถึง การเขียนนิยายที่เป็นร้อยแก้วร้อยกรอง

ซุชก หมายถึง ชื่อตัวละครที่อยู่เรื่องเวสสันดรชาดก

มหาเวสสันดร หมายถึงชาดก ที่ทรงบำเพ็ญบารมีที่สูงส่งเพื่อความสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า

ชาดก หมายถึง เรื่องราวพระองค์ทรงตรัสที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตชาติ

อักษรขอม หมายถึง ตัวหนังสือเก่าแก่ของชาวกัมพูชาสมัยดั้งเดิม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซุชกเป็นตัวละครที่มีผู้สนใจเป็นจำนวนมากของชาวพุทธ ที่นักกวีแต่ละท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นมา โดยดั่ง เอาประเพณี การดำรงชีวิต ตลอดจนทั้งงานอาชีพต่างๆ ที่สอดแทรกเข้าไปในตัวละครเอก คือ ซุชก ได้อย่างกลมกลืนกับท้องถิ่น สร้างความสนุก ตลกขบขัน ทำให้หัวเราะ เพลิดเพลินคล้อยตามตัวละคร ในเวสสันดรชาดก กล่าวไว้ว่าพระโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรอยู่ในกรุงสีพี พระเทวทัตได้ถือกำเนิดเป็นพราหมณ์ซุชกอยู่ในแคว้นกาลิงคะ ซึ่งถูกนางอมิตดา ให้ไปหาทาสและทาสีมาทำงานแทนตน โดยให้ไปขอกันทา และชาลี ซึ่งเป็นพระโอรสและธิดา ของพระเวสสันดร ซุชกก็ได้เดินทางไปที่เขาเวงกตเพื่อขอพระโอรสและธิดา เมื่อพระเวสสันดรได้พระราชทานให้แล้ว ก็ได้พากันทาและชาลีกลับไปยังแคว้นของตน แต่ในระหว่างทางถูกเทวดาคลอใจให้เดินทางไปยังกรุงเชตุคร พระเจ้าสัญชัยและพระนางมุสดีทรงไถ่พระกุมารและพระกุมารีให้เป็นไทแล้วพระราชทานทรัพย์รวมทั้งปราสาท ๗ ชั้นแก่พราหมณ์ซุชก พราหมณ์ซุชกนั้นได้บริโภคอาหารเกินขนาดไม่สามารถย่อยได้ สิ้นชีวิตไปในคิณนั้นเอง^๑ พระเวสสันดรชาดก ๑๓ กัณฑ์ ในกัณฑ์ที่ ๕ นั้น กล่าวถึง ว่า **ตสุมี พุราหมणे** ในเมื่อพราหมณ์ พรหมวงศ์ วิเศษเวศ ผู้เป็น ยากทลิตทเชฐชาติเชื่อนิคคาหกพราหมณ์ เฒ่าไปเที่ยวพยายามภิกขาขอเข้าที่ไหนก็ได้ที่นั่น ได้

^๑พ. ขา. อ. (ไทย) ๖๔/๔๘๔ -๘๑๔.

เท่าใด ๆ ก็ไม่พอผ่อนผันที่ว่าจะกลับ จิรายุนุต ไปๆ ก็จนลี้ลับลวงกำหนดเกิน ยิ่งที่เขม้นก็ยังได้ยิ่งไปมันก็ยังเพลินเกินกำหนดนานแล้วไม่กลับมา^๕

วิสิทธิ์ สัตพันธ์ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ ชุชกฉบับภาคอีสานและฉบับภาษาเขมร” ได้กล่าวถึงว่า มหาเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่รวมอยู่ในเรื่อง “ทศชาติ” หรือที่นิยมเรียกกันว่า “พระเจ้าสิบชาติ” ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก คือ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดกภาษาไทย เล่มที่ ๒๘^๕

สมาน โห้เซียม ในวิทยานิพนธ์ “มหาชาติฉบับเมืองเพชรบุรี กัณฑ์ชูชก : การศึกษาเชิงวิเคราะห์” ได้กล่าวถึงว่า เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองเก่าแก่โบราณที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยขอม เป็นใหญ่ในสุวรรณภูมิ ดังปรากฏหลักฐานจากปรางค์ศิลา พระพุทธรูปและโบราณวัตถุอื่นๆ เป็นต้นทางวรรณกรรมก็มีมาก วรรณกรรมที่พบต้นฉบับมีอายุราวสมัยสุโขทัย ยุขยาตอนต้น ตอนปลายรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงปัจจุบัน ในจำนวนนี้ ปรากฏว่ามี มหาชาติกัณฑ์ชูชก จำนวนแม่พร้อมเป็นคัมภีร์ใบลาน ของวัดไม้รวกสุธาราม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ไม่ได้บอกวัน เดือน ปีเอาไว้แต่พิจารณาจากลักษณะอักษรและอักษรวิธีในคัมภีร์แล้ว สันนิษฐานว่าน่าจะแต่งในสมัย ร.๖-๗ กรุงรัตนโกสินทร์^๖

พระเทพวิริยาภรณ์ กล่าวไว้ในหนังสือมุกดาสักการะกล่าวไว้ว่า ชุชกเกิดในตระกูลโกวาทิกชาติอาศัยอยู่ในละแวกบ้านทุนวิญฐุ ตัดเมืองกลิงครายฐร์ เทียวขอทานรวบรวมเงินทองไว้ได้ ๑๐๐ กษาปณ์ และนำไปฝากไว้กับเพื่อนพราหมณ์อีกผู้หนึ่ง และเทียวขอทานต่อไปเวลานานไม่ได้กลับมา ฝ่ายพราหมณ์ที่รับเงินฝากไว้ ครั้นผิดเคืองในทรัพย์สินเงินทอง ก็เอาเงินของชูชกที่ฝากไว้ไปใช้จ่ายจนหมด เมื่อชูชกกลับมาทวงเงินคืน พราหมณ์ผิวเมียมไม่มีเงินจะให้จึงยกลูกสาวนามว่าอมิตตดาให้ไปเป็นเมียเพื่อชดเชย^๗

พระเทพมุนี (คิ้ว) อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระราชศิลาจารย์ เขียนไว้ว่า ตลุมิ พุราหุมณ ในเมื่อพราหมณ์พรหมวงศ์วิญญูเวทผู้เป็นยาจากทลิตเชษฐชาติเชื่อนิคาหก

^๕พระเวสสันดรชาดก ๑๓ กัณฑ์ ทำนองหลวง (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ อำนวยสาสน์ การพิมพ์ ม.ป.ป.) หน้า ๒๖.

^๕วิสิทธิ์ศักดิ์ สัตพันธ์, “การศึกษาเปรียบเทียบมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกฉบับภาคอีสานและฉบับภาษาเขมร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^๖สมาน โห้เซียม, “มหาชาติฉบับเมืองเพชรบุรี กัณฑ์ชูชก : การศึกษาเชิงวิเคราะห์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๒๘), หน้า ๑๖.

^๗พระเทพวิริยาภรณ์, มหาเวสสันดรชาดก, ในงานมุกดาสักการะพระราชพิธีดุสิตนร, (มปพ.)

พราหมณ์ เฒ่าก็เที่ยวพยายามกักขฬเข้าที่ไหนก็ได้ ได้เท่าใดก็ไม่พอผ่อนผันที่ว่ากลับ จิรายนต์ ไปๆ ก็จนลี้ลับลวงกำหนดเกิน ยิ่งเที่ยวมันยิ่งได้ ยิ่งไปมัน ก็ยิ่งเพลินเกินกำหนดนานแล้ว ไม่กลับมา คัม พราหมณ์กุล ส่วนตระกูลพราหมณ์ทั้งสองที่รับรองของฝากของอเฒ่า มันให้เผอิญ อี๊ดอึดจิตใจ ไม่รู้ว่าความเข็ญใจยากไร้จะมาถึงตัว จึงเอาของเฒ่าซุกมาใช้จ่าย เฒ่าซุกไปหลายปี ป่านจะนี่ยังไม่กลับ ^๘

มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกนี้ ผู้แต่งได้สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยผ่านตัวละครที่เป็นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ เช่น สะท้อนลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ บ้านเรือน อาหารการกิน เครื่องมือเครื่องใช้ จารีตประเพณีและ กาสกรปกครอง ความเชื่อถือ ศิลปะวิทยาและภาษา ซึ่งเกิดจากวิญญูผู้แต่งได้ประสบพบเห็นสิ่งเหล่านี้ อยู่ในชีวิตประจำวัน จึงได้ถ่ายทอดผ่านตัวละครตัวนี้เป็นอย่างดี และยังได้แทรกคติธรรมอันเกิดจากการหลงมัวเมาในกามคุณ จนทำให้เกิดความเดือดร้อน ดังเช่นตัวละครเอกของกัณฑ์นี้^๙

พระมหาวัช เชมรโซ (พุทธโส) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ว่า การเทศน์เวสสันดรชาดก ในรูปภาษาบาลี ๑,๐๐๐ คาถา หรือที่เรียกว่า เทศน์คาถาพัน หรือเทศน์มหาชาตินั้น คนไทยนิยมฟังเทศน์ดังกล่าวมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทั้งนี้ เป็นเพราะอิทธิพลของมัลลยสูตรที่กล่าวถึงพระมัลลยเถระ ผู้นำข่าวสารจากพระศรีอริยเมตไตรยมาแจ้งแก่ชาวโลกว่า “ข้าแต่พระเถระผู้เจริญ ถ้านรชนชายหญิงทั้งปวงปรารถนาจะพบพระศรีอริยเมตไตรย ผู้จะบรรลुพระสัพพัญญุตญาณในอนาคตกาลแล้วไซ้ จงให้มนุษย์ทั้งหลายจัดแจงเครื่องสักการบูชา ทำสักการบูชาพระธรรมเทศนา มหาเวสสันดรชาดก แล้วนั่งสวดฟังให้จบในเวลาวันเดีวนั้น จะได้สำเร็จพระอรหัตตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณเฉพาะพระพักตร์พระศรีอริยเมตไตรยสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล”^{๑๐}

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (๒๕๒๓) ได้ศึกษาเรื่องทศบาลมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยทรงศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางความหมายของศัพท์ว่า บารมี ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่แต่งขึ้นในยุคต่างๆ จากการศึกษาพบว่า ในยุคแรก คำว่า บารมี หมายถึง ความเป็นเลิศ หรือ เป้าหมายสูงสุดใน ทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ใน

^๘พระเทพมุนี (คั่งง), อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระราชติลาจารย์, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๔๒), หน้า ๘๐.

^๙พ. ช. อ. (ไทย) ๖๔/๔๘๔-๘๑๔.

^{๑๐}พระมหาวัช เชมรโซ (พุทธโส), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการเทศน์มหาชาติที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒.

ยุคหลังคำว่า บารมี เป็นที่เข้าใจกันอย่างแพร่หลายในหมู่คนไทย คือ หมวดยกรรมหรือวิธีการ ๑๐ ประการที่จะทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติได้บรรลุพระนิพพาน ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านความหมาย คือเปลี่ยนแปลงจากเป้าหมายไปเป็นวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้^{๑๑}

พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร) ในปริทรรศน์เวสสันดรชาดก ได้กล่าวไว้ว่า “ปัจจุบัน สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปในแทบทุกด้าน มีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น ทักษะของบุคคลในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ความคิดเห็นเกี่ยวกับเวสสันดรชาดกที่บรรพบุรุษยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบกันมา บ้างก็ถือว่าเป็น เรื่องที่มั่งงายไร้สาระ ในประเด็นดังกล่าวนี้ ท่านพระพิมลธรรม ได้กล่าวถึงความจริงที่แฝงเร้นอยู่ในมหาเวสสันดรชาดกว่าความจริงหนึ่งสือเรื่องเวสสันดรชาดก เป็นหนังสือสำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องใหญ่พอสมควร เป็นหนังสือที่นิยมอยู่ในหมู่พุทธบริษัทมากนิยมใช้เทศน์กันเป็นพื้น เพิ่งบรรจุเข้าไปในหลักสูตรของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อไม่นานมานี้เอง แต่ก็มุ่งการศึกษาทางวรรณคดีมากกว่าที่จะสอนเป็นเนติคดี ทางวรรณคดีก็มีลีลาแตกต่างกันหลายรูปหลายรสดูเหมือนจะมีมากกว่าหนังสือเรื่องใดๆ ที่เดียว^{๑๒}

พระมหาภิรมย์ คุ่มเพชร ได้กล่าวถึงบทบาทของชูชกไว้ในการศึกษามหาเวสสันดรชาดก ฉบับวัดแสนสุขาราม หลวงพระบาง ไว้ว่า “กวีได้สะท้อนรูปลักษณ์ของชูชกว่า มีความอัปลักขณ์ รูปลักษณ์เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น เช่นสภาพบ้านเมืองอยู่ในภาวะข้าวยากหมากแพง เศรษฐกิจตกต่ำ การคมนาคมไม่สะดวก ค่านิยมของคนในสังคมยอมรับการมีทาสชายหญิง ขกลูกสาวเพื่อชำระหนี้ มีความเชื่อผีสาธเทวดา สถาบันครอบครัวมีปัญหา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในยุคสมัยนั้น” ^{๑๓}

จากที่ได้ทบทวนเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมชูชกมา พอสรุปเนื้อหาได้ว่า กัณฑ์ชูชกมีความหลากหลายในด้านการปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ ในยุคสมัยโบราณ

^{๑๑}พระมหาบุญทัน อานนุโท (พาหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี”, วิ ทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕.

^{๑๒}พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร), ปริทรรศน์เวสสันดร, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๓

^{๑๓}พระมหาภิรมย์ คุ่มเพชร, “การศึกษามหาเวสสันดรชาดก ฉบับวัดแสนสุขาราม หลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”, วิ ทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๖), หน้า ๗๐

แสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในยุคนั้นฉลาดในหลาย ๆ ด้าน ที่ได้เขียนเป็นวรรณกรรมเอาไว้แพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ รวบรวมผลงานเขียน งานวิจัยที่เป็นภาษาขอม ภาษาไทย ที่เกี่ยวกับ ประวัติของชุมชนที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดร ศึกษาบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชุมชนในวรรณกรรมเวสสันดร ตลอดจนการ วิเคราะห์คุณค่าในแง่มุมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเวสสันดร ชุชก กัณฑ์ หลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูล แปลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๗.๓ เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบประวัติของชุมชนที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดร

๑.๘.๒ ได้ทราบบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชุมชนในวรรณกรรมเวสสันดร

๑.๘.๓ ได้ทราบ การวิเคราะห์คุณค่าในแง่มุมต่างๆที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเวสสันดร